

TALABALARDA O'ZIGA XOS KOMPETENSIYAVIY JIHATLAR VA PEDAGOGIK SHART-SHAROITLAR
MUXITDINOV ABDUVALI BURXONOVICH
Jizzax Politexnika instituti
"Muhandislik va kompyuter grafikasi"
kafedra katta o'qituvchisi
Yemail: a.muxitdinov1966@gmail.com
Tel: 99891 568 80 04
MUXITDINOV ABDUVAXOB ABDUVALIEVICH
Jizzax politexnika instituti
"Muxandislik va kompyuter grafikasi"
kafedra assistenti
Email: a.muxitdino1987@gmail.com
tel: +99891 941 33 83

Annotatsiya: Talabaning individual qobiliyati va imkoniyatlarini inobatga olgan holda o'quv va ma'naviy faoliyatini tashkil qilish talabi. Shuningdek, bu o'quvchilarda o'zini o'zi boshqarish va o'z-o'zini o'rganish mexanizmlarini rivojlantirishni ham nazarda tutadi.

Kalit so'zlar: Texnologiya, texnologik ta'lim, kompetensiya, pedagogika, sintez.

Аннотация: Требование к организации учебной и духовной деятельности с учетом индивидуальных способностей и возможностей учащегося. Это также предполагает развитие у студентов механизмов самоуправления и самообучения.

Ключевые слова: технология, технологическое образование, компетенция, педагогика, синтез.

Abstract: The requirement to organize educational and spiritual activities, taking into account the individual abilities and opportunities of the student. It also implies the development of self-management and self-learning mechanisms in students.

Key words: technology, technological education, competence, pedagogy, synthesis.

"Texnologiya va tadbirkorlik o'qituvchisi" ixtisosligining paydo bo'lishi 1993 yilda "Texnika" ta'lim sohasidagi umumta'lim maktabiga "Mehnat ta'limi" fanidan berilgan yangi o'quv dasturiga kirish bilan bevosita bog'liqdir. Ushbu o'zgarish inson faoliyatining barcha sohalarida yangi texnologiyalar paydo bo'lishi munosabati bilan global ijtimoiy ishlab chiqarishdagi o'zgarishlarga javob bo'ldi.

Ye.F. Nasyrova maktabda mehnatga o'qitish muammosi shakllanishi va rivojlanishining to'rt bosqichini va uni amalga oshiradigan o'qituvchilarni kasbiy tayyorlash muammosini ajratib ko'rsatdi [1].

1 bosqich: XIX asr oxiri - XX asr boshlari (1918 yilgacha), o'sha paytda qo'lda o'qituvchilar tayyorlashga katta e'tibor berildi. O'rganilayotgan mehnat jarayonlari bilan bog'liq mehnat ko'nikmalari, ko'nikmalari, tushunchalarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratildi.

2-bosqich: XX asrning 20-30-yillarida umumbashariy o'quv va didaktik vosita sifatida samarali ishlashga katta e'tibor berildi va shu sababli umumta'lim maktabida mehnat va politexnika tayyorgarligi rolini qayta ko'rib chiqish tendentsiyasi paydo bo'ldi.

3-bosqich: XX asrning 50-60 yillarida ushbu fanni o'qitish metodologiyasiga alohida e'tibor berila boshlandi. Ushbu bosqichning ahamiyati mehnat ta'limi bo'yicha ilmiy va amaliy tajribani to'plashdan iborat. Bu mehnat ta'limi o'qituvchilari uchun o'qitishning sifat jihatidan har xil darajasi bilan ajralib turadi.

4 bosqich: XX asrning 90-yillaridan boshlab "Texnologiya" ta'lim sohasi o'quv dasturlariga kiritildi - matematik, fizika, kimyo, biologiya kurslaridan ilmiy bilimlarni sintez qiladigan va ulardan sanoat, energetika, aloqa va boshqa sohalarida foydalanishning turli jihatlarini ko'rsatadigan integral ta'lim sohasi. qishloq xo'jaligi va boshqa inson faoliyati [2]. Ushbu davrda

talabalarning ijtimoiy ishlab chiqarishda transformatsion faoliyatga tayyorligini shakllantirish muammolarini oqilona hal eta oladigan texnologiya va tadbirkorlik bo'yicha o'qituvchilarni kasbiy tayyorlashga katta e'tibor qaratilmoqda. Bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi muammosi P.R. Atutova, V.D. Simonenko, S.N. Babin, J.I.H. Serebrennikova, E.M. Muravyova, G.I. Kruglikova, V.M. Raspopova va boshq.

21-asrning boshlari umumiy va kasbiy ta'lim sohasidagi muhim o'zgarishlar bilan ajralib turdi, bu kelajak texnologiyalari o'qituvchilarini kasbiy tayyorlash muammolari rivojlanishining yangi, beshinchi bosqichi to'g'risida gapirishga imkon beradi.

Zamonaviy jamiyatning rivojlanish dinamikasi bizni texnologiyaning inson hayotiga ta'siri, ular taqdim etayotgan imkoniyatlar va ularni nomuvofiq foydalanish oqibatlarini bilan bog'liq muammolarga tobora ko'proq murojaat qilishga majbur qilmoqda. P.R. asarlarida. Atutova, S.N. Babinoy, N. Viga, V.M. Juchkova, V.M. Rozina, X. Skolimowski, Yu.L. Xotuntseva, V. Shubina, C.B.Exova va boshqalar o'z texnologiyalarini rivojlantirish va rivojlantirishning muhimligini anglagan mamlakat uchun ochilayotgan imkoniyatlar va bugungi kunda shakllangan texnosferani e'tiborsiz qoldiradigan muammolar haqida gapiring. Texnologik ta'limning ahamiyati ta'kidlandi, bu yangi texnologiyalarni o'zlashtirish sohasida dunyoning yaxlit manzarasini shakllantirish vositasi, shu jumladan "odam - texnologiya - atrof-muhit" o'zaro ta'sir doirasini shakllantirishga hissa qo'shadigan ta'lim sohasi sifatida qaraladi.

Shu bilan birga, H.H. Lavrov, amaldagi me'yoriy hujjatlar maktab o'quvchilarining texnik ta'limining tub mohiyatini aniq tasdiqlashiga qaramay, matbuotda e'lon qilingan loyihalar va milliy ta'lim rahbarlarining nutqlari maktabda texnologik ta'lim hajmini keskin qisqartirish rejalari borligini tasdiqlaydi. Yu.L. Xotuntsev, shuningdek, maktabda texnologiyani o'qitish bilan bog'liq vaziyat yomonlashayotganini qayd etdi. Intizomni o'qitish soatlari muntazam ravishda qisqargan sharoitda, texnologiya o'qituvchilari ularga yuqori texnologiyalardan foydalanishni talab qiladi, bu ularga "Texnologiya" ta'lim sohasining asosiy maqsadi - talabalarni bozor iqtisodiyotida mustaqil hayotga tayyorlashni amalga oshirishga imkon beradi. Bundan tashqari, texnologiya o'qituvchisi o'z oldiga quyidagi vazifalarni yuklaydi: "Texnologiya" fanini o'qitish uchun berilgan vaqt uchun talabalarni nafaqat zamonaviy texnologiyalar bilan tanishtirish, balki kognitiv, transformatsion va texnologik faoliyat haqida fikrlarni shakllantirish. Kelajakda talabaning zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirishdagi muvaffaqiyatlarini ta'minlang.

Texnologik ta'limni rivojlantirishning hozirgi bosqichini tavsiflovchi yana bir muhim o'zgarish - bu kasb-hunar ta'limi tizimining ikki bosqichli o'qitish tizimiga o'tish va vakolatlarga asoslangan uchinchi avlod standartlarining kuchga kirishi.

Ikki bosqichli ta'lim tizimining joriy etilishi Rossiyada Boloniya Konventsiasining asosiy printsiplarini joriy qilish doirasida amalga oshirilgan islohotlardan biridir. Boloniya Konventsiasiyasi 1999 yilda evropadagi mavjud ta'lim tizimlarini birlashtirish va umumiy evropa ta'lim makonini yaratish maqsadida Boloniya shahrida 29 ta evropa davlatlarining vazirlari tomonidan imzolangan.

Rossiyada 2003 yildan beri qabul qilingan konventsianing asosiy tamoyillari joriy qilingan va ikki bosqichli ta'lim tizimini joriy etish ushbu jarayon doirasida amalga oshirilgan birinchi islohotlardan biri edi. "Ta'lim to'g'risida" Rossiya Federatsiyasining Qonuniga va "Oliy va oliy o'quv yurtidan keyingi kasb-hunar ta'limi to'g'risida" Federal qonuniga (oliy kasbiy ta'limning ikki darajasini yaratish to'g'risida) o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida "gi qonun Rossiya Federatsiyasida oliy kasbiy ta'limning ikki bosqichli tizimini joriy etishni nazarda tutadi: bakalavr (birinchi bosqich) va magistr (ikkinchi darajali) [4].

Ikki darajali ta'lim tizimini joriy etish tarafdorlari bakalavr malakasini olish ilmiy tadqiqotlarni talab qilmaydigan ishlarni bajarishga imkon beradigan asosiy tayyorgarlikni ta'minlashi kerak, magistr dasturi esa ilmiy ish, tadqiqot, eksperimental faoliyatga ixtisoslashgan mutaxassisni tayyorlashni ta'minlashi kerak. uyquni. Biroq, mutaxassisning asosiy pedagogik tayyorgarligida aniq nimani ta'kidlash kerakligini tushunishda, ta'lim sohasida bakalavrlarni tayyorlash standartlari mazmuniga bevosita ta'sir qiluvchi jiddiy kelishmovchiliklar mavjud.

Shunday qilib, nafaqat DSP fanlari doirasida ishlab chiqarish texnologiyalarini o'rganish jarayonida, balki boshqa tsikllarning fanlarini o'rganishda ham texnologik kompetensiyani shakllantirish zarurati tug'iladi. Texnologik ta'lim bakalavrlarini tayyorlash standartlari tarkibining tahlili shuni ko'rsatadiki, texnologik kompetensiya tarkibiy qismlarining shakllanishi ma'lum darajada yoki barcha sikllarning: umumiy gumanitar, ijtimoiy-iqtisodiy, umumiy matematik, tabiatshunoslik, umumiy kasbiy fanlar va fanga oid o'quv fanlari doirasida mumkin. Standartni tahlil qilish natijalari 1-jadvalda keltirilgan.

Intizom indeksi va nomi	Fanlarning nomi	Ushbu sikl fanlarini o'rganish jarayonida shakllanadigan texnologik kompetensiya komponentlari
1	2	3
Umumiy gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy fanlar	Chet tili Jismoniy madaniyat Ichki tarix Madaniyat fanlari Siyosatshunoslik huquqshunoslik Rus tili va nutq madaniyati Sotsiologiya Falsafa Iqtisodiyot	Fikrni shakllantirish: - inson va jamiyat taraqqiyotida transformatsion faoliyatning roli; - texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning ijtimoiy oqibatlari; - texnologik madaniyat; - siyosiy, huquqiy, iqtisodiy va mehnat resurslari; - muhandislik va texnologiya falsafasi; zamonaviy odamning dunyoqarashini shakllantirishga texnologiyalarning ta'siri,
Umumiy matematik va tabiiy fanlar	Matematik Informatika Fizika Kimyo Yekologiya	: Haqida g'oyalarni shakllantirish - texnologiyaning tabiiy fanlari asoslari; - texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning ekologik oqibatlari; - Transformatsion faoliyatning ilmiy asoslari. Axborot-tahliliy, prognostik va nazorat-aks ettirish ko'nikmalarini rivojlantirish
Umumiy kasbiy fanlar	Pedagogika psixologiyasi Texnologik o'qitish nazariyasi asoslari Texnologiyalar va o'qitish metodikasi (profilar tayyorlash fanlari) Texnologik ta'limdagi tadqiqotlar asoslari Amaliy mexanika Mashinasozlik Hayot faoliyati xavfsizligi Ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari	Haqida g'oyalarni shakllantirish - ijtimoiy va axborot texnologiyalari; - texnologik faoliyat belgilari. Axborot-tahliliy, prognostik va nazorat-aks ettirish ko'nikmalarini rivojlantirish. Bir nechta tanlov sharoitida maqsadlarga erishish uchun faoliyatni loyihalash, amalga oshirish va tahlil qilish tajribasini shakllantirish. Transformatsion tadbirlarni tashkil etish tajribasini shakllantirish

1.Shakl Metodik o'quv fanlarining tarkibiy bog'lanishlari

Maqsadlarga erishish uchun faoliyatni loyihalashtirish, amalga oshirish va tahlil qilish, maqbul faoliyat algoritmini izlash va amalga oshirish tajribasini shakllantirish. Transformatsion tadbirlarni tashkil etish va tashkil etish tajribasini shakllantirish. Axborot-tahliliy, prognostik va nazorat-aks ettirish ko'nikmalarini rivojlantirish

Yangi avlodning umumiy ta'lim standartlariga o'tish doirasida ishlab chiqilgan "Texnologiya" fanidan boshlang'ich umumiy ta'limning namunaviy dasturida ushbu fanning

asosiy maqsadi quyidagicha ifodalangan: "zamonaviy ishlab chiqarish va undagi umumiy texnologiyalar to'g'risida g'oyalarni shakllantirish; texnologik yondashuvni transformatsion va ijodiy faoliyatning universal algoritmi sifatida o'zlashtirish". Ushbu maqsadga erishish uchun texnologiya o'qituvchisi nafaqat texnologik yondashuvga ega bo'lishi, balki tegishli uslubiy tayyorgarlikka ega bo'lishi kerak. Shuning uchun biz kelajak texnologiyalari o'qituvchilarining umumiy texnologik kompetensiyasini shakllantirish metodologik bilim va ko'nikmalarni shakllantirish bilan uzviy bog'liq bo'lishi kerak deb hisoblaymiz. OPD.OZ "Texnologik tayyorgarlik nazariyasi asoslari" va OPD.F ni o'z ichiga olgan uslubiy mashg'ulotlar fanlari. 04 "Texnologiyalar va o'qitish usullari (ixtisoslashtirilgan o'quv fanlari)" bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining umumiy texnologik kompetensiyasini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega, bu asosan ushbu fanlar tarkibining integrativ xususiyati bilan bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Aynakulov M.A. Problems, prestiges of animation process and technique // Uz ACADEMIYA. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL.ISSN (E)-2181-1334.VOL 1, ISSUE 2, AUGUST 2020.
2. Sharipova Z.F. "Bo'lajak o'qituvchilarning umumiy texnologik vakolatlarini shakllantirish". Monografiya. Chelyabinsk, 2015 yil.
3. Petrov A. "Metodologik kategoriya sifatida kompetensiyaga asoslangan yondashuvning asosiy tushunchalari". Oliy maktab byulleteni. 2005. № 2.
4. Igamberdiev D. X., Soatov Sh. A. "Vizual xotirani rivojlantirish jarayonida talabalarning fikrlash faolligi" fizika, matematik va texnika fanlari axborot jamiyati rivojlanishining postindustrial poydevori sifatida. - 2020. - S. 26-29.
5. Nechaev, N.N. "Kommunikativ kompetensiyani shakllantirish mutaxassisning kasbiy ongini shakllantirish sharti sifatida" / N.N. Nechaev, G.I. Rezniskaya // URAO Axborotnomasi. - 2002. - № 1. - P. 3-5

